

9.6.2015

Dnro 3181/4/14

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja

OIKEUSAPUTOIMISTON SISÄÄNKÄYNNIN ESTEETTÖMYYS

1 KANTELU

Kantelija arvosteli - - - oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä sitä, että Turun oikeusaputoimistoon ei pääse pyörätuolilla muutoin kuin soittamalla ovesta ilmoitettuun puhelinnumeroon. Kantelijan käsityksen mukaan puhelinnumero oli maksullinen.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Perustuslaki

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tätä yleistä yhdenvertaisuuslauseketta täydentää saman säännöksen 2 momentin syrjintäkielto, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan mm. terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Perustuslain 6 §:n katsotaan ilmaisevan paitsi perinteisen vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Syrjintäkielto koskee myös toimenpiteitä, jotka välillisesti johtavat syrjivään lopputulokseen.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen. Perusoikeuksien käytännön toteutumisen kannalta ei ole riittävää pelkästään se, että julkinen valta pidättäytyy itse puuttumasta perusoikeuksiin, vaan usein perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä esimerkiksi tosiasiallisten edellytysten luomiseksi perusoikeuksien käyttämiselle (HE 309/1993 vp, s. 75).

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus

Suomi on allekirjoittanut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (30.3.2007) ja on siinä myös Euroopan Unionin kautta osallisena. Sopimuksen ratifiointi on vielä vireillä.

Sopimuksen tarkoituksena on 1 artiklan mukaan edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista.

Sopimuksen 2 artiklassa on säännös ns. kohtuullisesta mukauttamisesta ja kaikille sopivasta suunnittelusta. Ensin mainittu tarkoittaa tarvittaessa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta ja jolla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia ja käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kaikille sopivalla suunnittelulla tarkoitetaan puolestaan tuotteiden, ympäristöjen, ohjelmien ja palvelujen suunnittelua sellaisiksi, että kaikki ihmiset voivat käyttää niitä mahdollisimman laajasti ilman mukautuksia tai erikoissuunnittelua.

Sopimusosapuolet sitoutuvat 4 artiklan mukaan varmistamaan kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien täysimääräisen toteutumisen vammaisille henkilöille sekä edistämään sitä ilman minkäänlaista syrjintää vammaisuuden perusteella.

Sopimuksen 9 artiklassa määrätään esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, sopimusosapuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaa vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa a) rakennuksiin, teihin, kuljetukseen sekä muihin sisä- ja ulkotiloihin, koulut, asunnot, terveydenhuoltoyksiköt ja työpaikat mukaan lukien.

Sopimuksen 13 artiklassa määrätään oikeusjärjestelmän saavutettavuudesta. Artiklan 1 kohdan mukaan sopimusosapuolet varmistavat vammaisille henkilöille oikeuden tehokkaan saavutettavuuden yhdenvertaisesti muiden kanssa, muun muassa järjestämällä menettelyllisiä ja ikään perustuvia mukautuksia, helpottaakseen heidän tehokasta suoraa ja välillistä osallistumistaan, myös todistajina, kaikkiin oikeudellisiin menettelyihin, tutkintavaihe ja muut valmisteluvaiheet mukaan lukien.

Rakentamista koskeva sääntely

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 117 §:n 2 momentin mukaan rakennus on suunniteltava ja rakennettava ja rakennuksen muutos- ja korjaustyöt tehtävä sekä rakennuksen käyttötarkoituksen muutos toteutettava siten, että rakennus täyttää siihen yleisesti ennakoitavissa oleva kuormitus ja rakennuksen käyttötarkoitus huomioon ottaen 117 a–117 g §:ssä tarkoitetut olennaiset tekniset vaatimukset. Säännöksen 3 momentin mukaan rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.

MRL:n 117 e §:n 1 momentin mukaan rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 53 §:n 1 momentin mukaan hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muuten toimia on rajoittunut. Saman säännöksen 4 momentin mukaan liikkumisesteettömästä rakentamisesta annetaan tarkempia säännöksiä Suomen rakentamismääräyskokoelmassa.

MRL:n 13 §:n mukaan ympäristöministeriö ylläpitää Suomen rakentamismääräyskokoelmaa, johon kootaan tämän lain nojalla annetut rakentamista koskevat säännökset ja rakentamismääräykset sekä ministeriön ohjeet. Suomen rakentamismääräyskokoelmaan voidaan koota myös valtion muiden viranomaisten antamia rakentamista koskevia määräyksiä.

MRL:n muuttamista koskevan lain (958/2012) siirtymäsäännöksen mukaan sen voimaan tullessa voimassa olleita Suomen rakentamismääräyskokoelmassa julkaistuja määräyksiä voidaan soveltaa kunnes uudet säännökset on annettu, enintään kuitenkin viiden vuoden ajan tämän lain voimaantulosta noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 13 §:n 3 momenttia.

Ympäristöministeriön 25.5.2015 päivätyllä internet - sivulla olevan tiedon mukaan muun muassa esteettömyyttä koskevien säännösten valmistelu on käynnissä.

Siirtymäsäännöksessä tarkoitettussa MRL:n 13 §:n 3 momentissa säädettiin, että rakentamismääräyskokoelman määräykset koskevat uuden rakennuksen rakentamista. Ja edelleen, että rakennuksen korjaus- ja muutostyössä määräyksiä sovelletaan, jollei määräyksissä nimenomaisesti määrätä toisin, vain siltä osin kuin toimenpiteen laatu ja laajuus sekä rakennuksen tai sen osan mahdollisesti muutettava käyttötapa edellyttävät. Mahdollisuutta määräysten joustavaan soveltamiseen korjaus- ja muutostöissä on lain esitöissä (HE 101/1998 vp) perusteltu lähinnä viittaamalla rakennuksen ominaispiirteet huomioon ottavan ja hienovaraisen korjaustavan sekä käyttötarkoituksen muutoksen merkitykseen.

MRL:n muuttamista koskevalla lailla kumotun 13 §:n 2 momentin mukaan rakentamismääräyskokoelman määräykset olivat velvoittavia. Rakentamismääräyskokoelman ohjeet sen sijaan eivät olleet velvoittavia, vaan muitakin kuin niissä esitettyjä ratkaisuja voidaan käyttää, jos ne täyttävät rakentamiselle asetetut vaatimukset.

Liikkumisesteetöntä rakentamista koskevat määräykset muun muassa hallinto- ja palvelurakennusten osalta ovat Suomen rakentamismääräyskokoelman osassa F1 (Esteetön rakennus, määräykset ja ohjeet 2005).

3.2 Arviointi

Turun oikeusaputoimiston johtavan julkisen oikeusavustajan selvityksen mukaan liikuntavammaisten mahdollisuutta asioida oikeusaputoimistossa on pyritty helpottamaan niin, että pyörätuolilla saapuva asiakas soittaa oikeusaputoimiston keskukseseen, josta saapuu henkilö katutasolle asettamaan alumiinisen pyörätuolirampin. Tämän jälkeen pyörätuolilla on esteetön pääsy hissiin ja asiakkaiden vastaanottotiloihin. Selvityksessä ei ole otettu kantaa siihen, miten ulko-ovi on pyörätuolia käyttävän avattavissa. Selvityksen mukaan soittamisesta koituu soittajalle hänen oman operaattorinsa mukainen paikallisverkko- tai matkapuhelinmaksu. Johtavan julkisen oikeusavustajan mukaan matkapuhelinsoitto ei aiheuta merkittäviä kuluja.

Kantelussa on kysymys olemassa olevasta rakennuksesta. Tiedossani ei ole, että rakennuksessa oltaisiin tekemässä rakennusvalvontaviranomaisen lupaa edellyttäviä muutostöitä. Koska rakentamista koskevat säännökset liikkumisesteettömästä rakentamisesta eivät koske olemassa olevaa rakennusta, jossa ei olla tekemässä lupaa edellyttäviä muutostöitä, ne eivät tule sovellettavaksi tässä tapauksessa. Tämä ei kuitenkaan poista viranomaisella olevaa velvollisuutta edistää esteettömyyttä ja saavutettavuutta rakennetussa ympäristössä.

Se, että asiakkaiden vastaanottotiloihin pääseminen edellyttää pyörätuolia käyttävältä puhelinsoittoa, asettaa heidät tosiasiasa eriarvoiseen asemaan niiden kanssa, jotka pääsevät kulkemaan ovesta omatoimisesti. Soittaminen myös edellyttää, että pyörätuolia käyttävällä on mukanaan matkapuhelin tai muutoin mahdollisuus soittaa ilmoitettuun numeroon. Tästä aiheutuu hänelle myös kustannuksia.

Kantelun liitteenä olleen kysymyksessä olevasta ulko-ovesta otetun kuvan perusteella ennen ulko-ovea on yksi porrasaskelma. Valokuvan ja saamani selvityksen perusteella ovesta ei nähtävästi ole mitään sen avaamista helpottavaa mekanismia, kuten esimerkiksi sähköistä ovenavausjärjestelmää.

Käsitykseni mukaan tässä tapauksessa tarvittavat muutokset esteettömään kulun järjestämiseksi olisivat suhteellisen vähäiset. Mielestäni tällaiset muutokset olisivat tarpeen vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseksi.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsitykset Turun oikeusaputoimiston johtavan julkisen oikeusavustajan tietoon. Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös oikeusministeriölle.

Pyydän oikeusaputoimistoa ja oikeusministeriötä ilmoittamaan minulle 30.10.2015 mennessä, mihin toimenpiteisiin ne ovat tämän päätökseni johdosta ryhtyneet.